

نصف مال من، نصف مال تو

فرزندمان چگونه بخشنده و ایثارگرمی شود؟

زهرة عیسی خانی

شکلات‌ها را محکم در مشتش گرفته و به دختر بچه‌ای در وسط اتوبوس خیره شده بود که چشم از شکلات‌ها بر نمی‌داشت. مادرش که کوله‌پشتی پسرک روی پایش بود، در گوشش چیزی گفت و پسر سرش را به نشانه مخالفت بالا برد. باز هم مادر حرف‌هایی زمزمه کرد و پسر این بار سرش را تکان داد، اخم کرد و مشت پر از شکلاتش را پشت سرش برد. مادر نگاهی به چشم‌های پر حسرت دخترک ایستاده انداخت. به پسرش اخم کرد و با زور و کلنجار، یکی از شکلات‌ها را از چنگش بیرون آورد و به دختر داد. پسر بغض کرد و سر به زیر شد.

شاید برای شما هم پیش آمده که گاهی از خودخواهی فرزندتان کلافه و شرم‌منده شده باشید. دوستی با فرزندش پس از مدت‌ها به مهمانی شما آمده و دریغ از یک ماشین بدون چرخ کهنه که فرزندتان به بچه‌ی این مهمان بدهد. در آن صحنه یا باید حرص بخورید و یا با برخورد خشونت‌آمیز، دل عزیزتان را بشکنید و دل مهمان را به دست آورید و یا هر دو.

کتاب‌های درسی، پند و اندرز بسیار دارد. قصه زندگی الگوهای بخشش و ایثار هم که همیشه صفحاتی از کتاب‌های درسی را پر کرده است. آقا و خانم ناظم هم سرصف گاهی به زبان خوش و گاهی تهدید، بچه‌ها را نصیحت می‌کنند. درو دیوار مدرسه هم که شعرها و جمله‌های زیبا و اخلاقی بارنگ‌های شاد نوشته شده است؛ اما کارشناسان تربیتی، حرفشان این است که با همه این‌ها، باز هم رفتارهایی (مانند

مدرسه مقصر است!

واکنش پدر و مادرها در این‌گونه تجربه‌ها متفاوت است؛ برخی می‌گویند رفتار غیر اخلاقی کودک را جدی بگیرید و برخی پس از مرور کوتاهی‌های همسر و بچه‌های فامیل، ذره بین به دست می‌گیرند تا مقصر اصلی را بیابند که می‌رسند به مدرسه. کارشناسان تربیتی تا اندازه‌ای این اتهام را می‌پذیرند؛ اما تا اندازه‌ای.

بچه‌ها

باید با دو چشم
کوچکشان دیده باشند که
مربیان خانه و مدرسه، گاهی
مالی را می‌بخشند یا برای راه
انداختن کار مردم، وقت
می‌گذارند.

چند طرح کاربردی در آموزش ایثار

- 1 آشنایی با الگوهای ایثار که در کتاب درسی معرفی شده‌اند، نباید در خواندن و دیکته نوشتن متوقف شود. درس حسین فهمیده می‌تواند با نمایش فیلم و حتی اجرای نمایش دانش‌آموزی و یا خواندن کتاب‌هایی که درباره حسین فهمیده نوشته شده و با بحث و گفت‌وگو نهادینه شود.
 - 2 پدر و مادر و فرزندان، باید از میان آشنایان، افرادی را شناسایی و معرفی کنند که از منفعت خود گذشته‌اند و گاه حتی زندگی خود را برای دیگران صرف کرده‌اند. این فرد می‌تواند جانباز جنگ، خانواده شهید، مأمور آتش‌نشانی، پرستار، خیرین و یا کسی باشد که در خانه از بیماری پرستاری می‌کند و بسیاری موارد که شاید هیچ وقت نامی از آن‌ها برده نشده است. شاید کمی وقت‌گیر و پردردسر باشد، اما دیدار با این الگوهای ایثار، در ذهن کودکان حک می‌شود.
 - 3 در انتخاب داستان، فیلم یا تجربیاتی که با موضوع ایثار برای کودک ارائه می‌کنید، از مثال‌های کوچک غافل نشوید؛ نمونه‌هایی بیابید که به سادگی نصف کردن لقمه نان دو دوست با هم باشد تا کودک نپندارد ایثار هنگامی محقق می‌شود که جنگ باشد و یا مال فراوان داشته باشد.
 - 4 برگزاری جلسه نقد و بررسی فیلم‌هایی که در آن‌ها گذشت و ایثار نشان داده شده و احساس خوبی در بیننده ایجاد کرده است. می‌توانید با مشارکت کودکان در تحلیل فیلم یا پیشنهاد نام جدید یا پایانی متفاوت، کودک را با فیلم و موضوع آن درگیر کنید. کارتون‌ها و سریال‌های تلویزیونی مناسب سن فرزندان را با هم ببینید و درباره‌اش با او صحبت کنید.
 - 5 کودکان را در کارهای خیری که انجام می‌دهید، مشارکت دهید و حتی از آنان مشورت بخواهید. مادری که به جای خریدن کفش نو برای خودش، در حضور فرزندش، هزینه آن را به نیازمندی هدیه کرده یا مبلغ اندکی که فرزندش با دستاورد کوچک خود در صندوق‌های خیریه می‌اندازد، ماندنی‌ترین درس ایثار را به کودک می‌آموزد.
- ایثار، گذشت و بخشش باید با دین‌داری و اعتقاد به خداوند به گونه‌ای پیوند داشته باشد که کودک بداند خداوند از کار خیر و ایثارش خبر دارد؛ اما نباید با هر گذشتی، منتظر پاداش باشد که اگر پس‌اندازش را به نیازمندی می‌دهد، انتظار داشته باشد خداوند زود تلافی کند و نمره ریاضی‌اش را بیست بگیرد که اگر چنین شد، ایمانش به خدایی که تصور می‌کرده قرار است در برابر ایثارش به او مزد دهد، سست می‌شود.

در

انتخاب داستان، فیلم
یا تجربیاتی که با موضوع
ایثار برای کودک ارائه می‌کنید،
از مثال‌های کوچک غافل
نشوید.

منفعت‌طلبی، خودخواهی، دروغ‌گویی و پرخاشگری) در بسیاری از مدارس دیده می‌شود و ویژگی‌هایی (مانند بخشش، گذشت و محبت به دیگران) کمتر دیده می‌شود؛ اما علت این بی‌اخلاقی‌ها را تنها در مدرسه نمی‌دانند. آن‌ها معتقدند مقصر این بی‌اخلاقی‌ها، خانه، مدرسه و جامعه است که خواسته یا ناخواسته کودکان را به خودخواهی کشانده‌اند. هرچند دست ما برای درمان برخی بی‌اخلاقی‌ها در جامعه کوتاه است، اما همراهی مدرسه و خانه می‌تواند شرایط را بهتر کند.

به امید دهقان فداکار

برخی پدران و مادران انتظار دارند همین‌که فرزندشان درس فداکاری حسین فهمیده و دهقان فداکار را خوانده و چند بار از رویش مشق نوشته، درس گذشت و ایثار بیاموزد و دست کم اجازه دهد خواهر کوچکش با اسباب‌بازی‌هایش بازی کند و اگر چیزی خراب شد، ببخشد. چند درس از فداکاری‌های حسین فهمیده، ریزعلی خواجوی و دیگر ایثارگران وطن، تنها تلنگری برای پدر، مادر و معلم محترم است که متوجه باشند دانش‌آموز کلاس سوم ابتدایی به این سن رسیده که درک بالاتری از مفهوم ایثار داشته باشد و آن از جان گذشتن است؛ بنابراین دست به کار شویم و بر اساس شرایط، امکانات و سطح درک دانش‌آموز و خلاقیت مربی، برنامه‌هایی داشته باشیم که مانند آموزش گام به گام دو تا چهار تا، این ارزش اخلاقی را به جانش بنشانیم.

خودشیفتگان را چه به ایثار

برای کسانی که تحت تأثیر ایدئولوژی فردگرایی، چنان شیفته خودشان شده‌اند که از صبح تا شب دور خودشان می‌گردند و فکر می‌کنند همین که دستشان در جیب دیگران نیست، اخلاق‌مدارند، از ایثار حرف زدن مانند گفتن یک لطیفه در مراسم عزاداری است؛ از این‌رو والدین و مربی اگر جزو افرادی باشند که به کودکان بیاموزند هر کس باید مراقب باشد کلاه خودش را باد نبرد، صحبت از مفاهیمی چون گذشت، فداکاری و ایثار از دهان آن‌ها بی‌معناست و از این پدر و مادر و مربی، آبی گرم نمی‌شود. کودکان باید نمونه‌های عینی ایثار را در اطرافشان ببینند. فرزندان که تصویر ذهنی‌شان از پدر و مادر، انسان‌هایی است که تنها می‌کوشند همیشه یخچال و فریزر پر باشد و مدل ماشینشان بالا رود، ایثار را ندیده و نجشیده‌اند. بچه‌ها باید با دو چشم کوچکشان دیده باشند که مربیان خانه و مدرسه، گاهی مالی را می‌بخشند یا برای راه انداختن کار مردم، وقت می‌گذارند.